

Helsingissä 5. huhtikuuta 2011

KELLOKOSKEN KEHITTÄMISTOIMIKUNNAN

Puheenjohtaja Kyösti Lehtosen

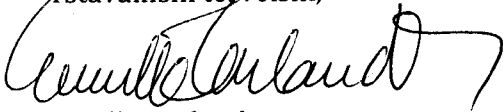
Hylsykuja 2

04500 Kellokoski

Arvoisa Herra Puheenjohtaja.

Pyydän saada toimittaa Teille tiedoksi liitteenä olevan kirjeen, josta ilmenee, että Professori Eila Hiltusen Torsten Carlanderin patsaan paljastustilaisuudesta kesäkuussa 1999 tehty dokumenttifilmitallenne on toimitettu Tuusulan kulttuurilautakunnalle. Toivon mukaan siitä voi olla iloa ja hyötyä tulevaisuudessa.

Ystävällisin terveisin,

Gunilla Carlander

Vanhaväylä 33 C

00830 Helsinki

Gunilla.carlander@eduskunta.fi

050 324 3019

kopio

Helsingissä 5. huhtikuuta 2011

Puheenjohtaja Kim KIURU

Tuusulan kulttuurilautakunta

Purjekuja 4 a 1
04300 Tuusula

Arvoisa Puheenjohtaja Kiuru,

Professori Eila Hiltusen Torsten Carlanderin patsaan paljastustilaisuudesta kesäkuussa 1999 on säilynyt mielenkiintoinen dokumenttifilmitallenne, jossa voi kuulla myös tilaisuudessa esitetyt puheet.

Pyydän saada toimittaa tämä DVD-tallenne sekä kirjalliset versiot kahdesta puheesta Tuusulan kulttuurilautakunnalle mahdollisesti eteenpäin toimitettavaksi Tuusulan kulttuuriarkistoon.

Valitettavasti kyseinen patsas vandalisoitui jo kymmenisen vuotta sitten, mutta aktiivisten kellokoskelaisten ansiosta patsas korjataan tänä vuonna.

Ystävällisin terveisin,

Gunilla Carlander

Vanhaväylä 33 C

00830 Helsinki

Gunilla.carlander@eduskunta.fi

050 324 3019

Tuusulan kulttuurilautakunnan puheenjohtaja SAARA-MARIA PAAKKINEN

Professori Eila Hiltusen Torsten Carlander-Reuterfeltin patsaan paljastustilaisuus

Kellokosken ruukinpuistossa, 30.6.1998

(puhe purettu filmiltä kohdassa 33 min 20 sek / 1 t 04 min 27 sek)

Kunnioitettu Torsten Carlander-Reuterfelt, Rouva Carlander

Arvoisa juhlayleisö

Tuusulan kunnalla on suuri kunnia saada vastaanottaa tämä kaunis muistomerkki, tämä patsas Torsten Carlanderista.

Lupaam, että Tuusulan kunta tulee tätä vaalimaan ja hoitamaan sen arvolle sopivalla tavalla.

Haluan Tuusulan kunnan puolesta onnitella Torsten Carlanderia, kiittää säätiötä ja erityisesti Eila Hiltusta, ja kaikkia niitä tahoja, jotka ovat tämän muistomerkin syntyyn vaikuttaneet.

Tämä päivä on suuri päivä Kellokoskelle ja koko Tuusulalle. Patsas on erittäin arvokas osa Tuusulan kulttuurielämää ja osa Kellokosken kulttuurimiljöötä.

Kun itse 1973 vuonna tulin mukaan Tuusulan kunnalliselämään, tapasin erään vanhan kellokoskelaisen, joka kertoi - silloin jo yli 90-vuotiaan - naulapoikana menneensä Kellokosken tehtaalle työhön ja päässeensä sieltä eläkkeelle työnjohtajana. Hän oli hyvin ylpeä siitä, että hän omalla työllään Kellokosken tehtaalla pystyi nousemaan naulapojasta työnjohtajan asemaan, jossa hän sai ottaa ja erottaa miehen. Kellokosken tehtaalla tämä oli mahdollista, sillä siinä tehtaassa oli patruunana johtajana henkilö, joka arvosti tehtaan työntekijöitä.

Tämä muistomerkki tässä miljöössä on vaativa haaste Tuusulan kunnalle. Ei pelkästään niin, että kunta haluaa tätä hoitaa vaan niin, että kunnan on minun mielestäni paneuduttava vakavasti tuon historiallisesti arvokkaan ruukin miljöön kunnostamiseen, etten sanoisi pelastamiseen. Tuusulan kunnan hallitus on muutama viikko sitten tehnyt katselmuksen tuonne ruukin alueelle, ja on todennut sen kiinteistön arvokkaan ympäristön.

Toivon, ja olen omalta osaltani valmis myötävaikuttamaan siihen, että ruukin ympäristö voisi saada uudenlaisen elämän; sellaisen elämän jossa me tämän päivän päättäjät kunnioitamme ruukin historiaa ja pistämme sen sellaiseen kuntoon, että se tuleville sukupolville voi olla kertomassa siitä työstä, mitä Torsten Carlanderin kaltaiset ihmiset tällä paikkakunnalla ovat tehneet.

Kiitän Tuusulan kunnan puolesta ja onnittelut tästä teille.

CARLNDR

Ministeri Jaakko Numminen

ruukinpatruuna Torsten

Carlanderin patsaan

paljastustilaisuudessa

Kellokoskella keskiviikkona

30.6.1999 klo 14

Torsten Carlander ja Rouva Carlander,
Kunnioitettavat Torsten Carlanderin patsaan paljastusjuhlan
osanottajat,

Hyvät Naiset ja Herrat,

Mina Damer och Herrar,

Tänään on Kellokoskella kulttuurihistoriallinen
juhlapäivä. Olemme täällä paljastamassa Torsten
Carlanderin, Kellokosken Tehdas Oy:n omistajan ja
pitkäaikaisen johtajan patsasta. Carlander toimi täällä
tehtaanjohtajana vuosina 1927-1963. Erityistä ja
harvinaislaatuista, tekisipä mieli sanoa ainutkertaista
arvoa juhlalle antaa se, että Torsten Carlander -
tuttavallisemmin Totti Carlander - on itse täällä paikalla
viimeisenä ruukinpatruunana. Näin hän sitoo

meidät kaikki koko vuosisatamme historiaan ja tuo elävänä eteemme myös vuosisadan alkupuolen tapahtumat ja erityisesti Kellokosken muistot.

Ihmisellä tulee olla juuret tunteakseen paikkansa yhteiskunnassa. Ne juuret ovat usein lapsuudenkodissa tai kotipaikan ympäristössä. Entisajan yhteiskunnassa ihminen saattoi myös varsin useissa tapauksissa elää ja säilyä juurillaan. Nykyajan yhteiskunnassa on toisin. Hyvin monet joutuvat siirtymään juuriltaan uusiin oloihin ja uusille seuduille.

Tämä tuntuu täällä Uudellamaalla varsinkin pääkaupungin läheisyydessä. Maan sisäinen muuttoliike on tuonut tänne paljon väestöä monilta Suomen seuduilta, kaukaakin Pohjois- ja Itä-Suomesta. Suuri enemmistö meistä uusmaalaisista on tulokkaita täällä. Juuri täällä on tärkeätä, että ihmisten kotipaikan tuntemusta vahvistetaan ja ihmisiä pyritään kiinnittämään uuteen kotiseutuun, kerrotaan paikan historiasta ja siten luodaan asukkaisiin yhteenkuuluvuutta ja yhteistuntoa. Juurumme näin uuteen ympäristöön ja saamme siteen siihen.

Uusimaa elää niin voimakasta ja kiihkeää nykypäivää ja muutokset maisemassa ja elämäntavoissa ovat niin suuria, että meidän ei aina ole helppoa muistaa eikä tietääkään, että näillä seuduilla on oma ja arvokas historiansa, että täältä on paljon kerrottavaa ja että täällä on ennen meitä asunut ja elänyt toimielias sukukunta, joka on jättänyt pysyviä jälkiä kansakunnan historiaan.

Tänään paljastettava patsas on osa Kellokosken historiaa nyt päättyvällä vuosisadalla. Se on kunnianosoitus miehelle, joka on jättänyt vahvan jäljen tähän ympäristöön. Samalla se on kulttuurihistoriallinen muisto ja muistutus Kellokosken Tehdas Oy:stä vuosilta 1887-1963.

Torsten Carlanders far grundade Kellokosken Tehdas Oy - Mariefors Bruk Ab år 1887. Han började i bolaget 1927, tog huvudägarens och ledarens roll i bruket efter sin pappas död 1934 och fortsatte där ända till år 1963, då bruket såldes till Fiskars Ab. Totti, officiellt Bengt Torsten, tog senare till sitt släktnamn ett tilläggsnamn Reuterfelt, enär hans mammas släktnamn skulle i annat fall ha upphört helt och hållet att existera.

Kellokosken Tehtaassa oli parhaimmillaan lähes neljä sataa työntekijää, jotka valmistivat eritoten meijeriastioita ja työkaluja. Täällä tehtiin yli kaksi miljoonaa maitotonkkaa Suomen maataloille. Silloiseen tapaan tehdas loi ympärilleen asuntoja työväelleen, kaiken kaikkiaan lähes sata, rakensi saunan, pyykkituvan ja leivintuvan, huolehti kulttuuriharrastuksista kuten musiikista ja elokuvista sekä kirjastosta, perusti tehtaalle VPK:n soittokuntineen jne. Kaikissa näissä riennoissa Totti Carlander oli keskeisesti mukana, jopa hän itse soitti pianollaan mykän elokuvan aikana elokuvien taustamusiikin. Joskus saattoi olla kolmekin näytöstä peräkkäin. Tehdas työntekijöineen oli sitten keskeinen

vaikuttaja paitsi Kellokosken talouselämässä myös kulttuurihistoriassa.

On hyvin luontevaa, että Kellokosken Tehtaan kunnostamassa Juhlatalossa nykyisin toimiva Itämerikeskussäätiö on patsaan tilaaja. Säätiö on sen voimahahmon lääketieteen tohtori Ilkka Taipaleen myötä monin tavoin sekä pelastanut vanhaa kulttuuria että luonut uutta kulttuuriympäristöä täällä Kellokoskella. Säätiö ja Ilkka Taipale ansaitsevat kiitoksen ihailtavista ponnistuksistaan.

Aivan erityistä arvoa säätiön hankkeelle on antanut se, että kansainvälisesti kuuluisa suomalainen kuvanveistäjä Eila Hiltunen on luonut kohta paljastettavan veistoksen. Eila Hiltunen on henkilökohtaisesti tavannut ja tuntenut Torsten Carlanderin jo 1940-luvulla. Eila Hiltusen upeata taidetta ei Suomessa ole kuin harvalla paikkakunnalla, ulkomailla sitäkin enemmän. Minäkin olen ollut tilaisuudessa ihailemaan sitä aina Teheranissa saakka. Kellokoskella on siten syytä ylpeyteen merkittävän taideteoksen tyyssijana.

Torsten Carlander on tullut Suomessa laajemminkin tunnetuksi etenkin kaitafilmaajana. Hänen kiehtovat kuvauksensa 1940- ja 1950-luvun matkoista eri puolille Eurooppaa, mutta myös tapahtumista kotimaassa ovat olleet TV-katsojien suosikkeja. Ainutlaatuinen on myös hänen filminsä Eila Hiltusen Sibeliuksen monumentin paljastusjuhlasta Sibeliuksen puistossa vuodelta 1967. Kukapa

olisi uskonut - Torsten Carlander varmaankin vähiten - että nyt 32 vuotta myöhemmin Eila Hiltusen patsaan kohteena on Totti Carlander. Carlander, joka itse lienee nähnyt pitkiä elokuvia enemmän kuin kukaan muu Suomessa, on myös kuvannut tehdaselämää täällä Kellokoskella.

Mutta Torsten Carlander on tallentanut myös paljon muuta. Hänellä on valtaisa arkisto omia päiväkirjojaan, nimikirjoituksia ja kirjeitä etenkin tunnetuilta kulttuurihenkilöiltä, nuotteja mukaan lukien hänen omat sävellyksensä jne.

Mutta, Hyvät Ystävät, nyt täällä Kellokoskella ovat asiat toisinpäin. Totti Carlander ei nyt tallenna itse, vaan hänet on tallennettu kohta paljastettavaan veistokseen hänelle niin rakkaassa ympäristössä.

Luin vielä eilen illalla Arja Laihon kokoaman hyvän kirjan Torsten Carlander-Reuterfeltin elämästä. Jäin miettimään Torsten Carlanderin persoonaa, sen erikoislaatuisuutta. Hän on ollut ruukinpatruuna, mutta oikeastaan ei vain ruukinpatruuna, hän on merkittävä kaitafilmaaja - maan ansioituneimpia - mutta ei vain kaitafilmaaja, hän on ollut mehiläishoitaja - alan merkittävä kehittäjä - mutta ei vain mehiläishoitaja, hän on ollut suuri naisten ihailija, mutta ei vain naissankari ja niin edelleen. Jokaisen työn ja harrastuksen takaa tulee vastaan toinen, jossa hän pääsee vielä pitemmälle kuin edellisessä, eikä se sulje edellistä pois. Hän ei oikeastaan ole polyhistori eikä polydidakti, monioppinut,

eikä hän oikeastaan ole moniharrastajakaan, koska hän menee harrastuksissaan tavallista pitemmälle. Jos oikeaa epiteettiä etsisi, hän ehkä on monityöstäjä, monityöntekijä tai latinalaisittain polylaboraattori tai polylaborantti.

Till slut vill jag ännu en gång hjärtligt tacka alla de som har medverkat i det här projektet, vars resultat - högklassiga statyn av Eila Hiltunen - nu skall avtäckas.

Minulla on kunnia pyytää Tuusulan kuntaa vastaanottamaan Torsten Carlander-Reuterfeltin patsas ylläpidettäväksi arvoisallaan tavalla tässä kulttuuriympäristössä, johon Torsten Carlander niin suuresti on vaikuttanut. Luokoon patsas Kellokoskelle yhteenkuuluvuutta ja kotiseuturakkautta.

Forsten
Carlander Bealerfell